

COM ENS HO FAN EN CAS DE FUITA GREU

Mutants a domicili

Malgrat totes les declaracions dels organismes oficials pel que fa a la inexistència de perills derivats del «núvol de Txornòbil», distints observadors científics hi han contraposat algunes medicines que no semblen innòcues. Al nostre país.

Lluís Cànovas i Martí

No es veu, no s'olora, no se sent. Cap sentit humà no en delata la presència, però, malgrat tot, és present al nostre entorn: la radioactivitat.

L'endevinalla, d'ençà que la radioactivitat de Txornòbil arribà l'1 de maig a les nostres costes, podria ser l'expressió tràgico-còmica d'un seguit de preguntes sense resposta oficial, com han denunciat els ecologistes catalans, que, perplexos pel secret amb què s'envolten les anàlisis sobre la contaminació radioactiva, dubten que hi hagi motiu per a la tranquil·litat i no paren de fer esment del fet que les dades de radioactivitat enregistrades als països europeus són allà diàriament publicades i comentades per to-

ta la premsa, en seccions especials que apaparen l'atenció preferent dels lectors.

Ací, ben al contrari, l'absència de publicitat sobre els mesuraments obtinguts és vista des dels poders públics com la millor salvaguarda en contra d'un eventual debat públic que es considera que perjudicaria el Plan Energético Nacional i el programa de nuclearització en marxa.

Aquest punt de vista —que implicaria l'existència d'un pacte de silenci entre els tècnics i els polítics que treballen sobre els nivells de radioactivitat—, és taxativament negat per Pere Segarra, director general d'Energia de la Generalitat de Catalunya. Arran de la disposició addicional tercera de la llei que el 22 d'abril creà el Consejo de Seguridad Nuclear, aquest podia

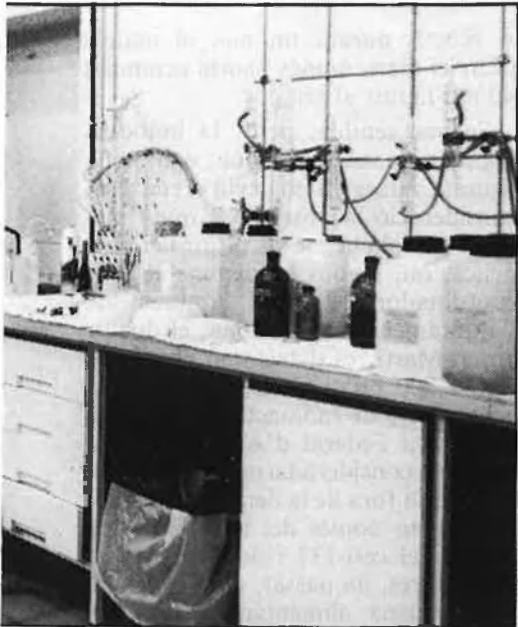

concedir a la Generalitat de Catalunya, juntament amb altres facultats, el control de la radiació ambiental. Així, els dies 5 i 9 de maig el Consell de Seguiment i el Departament d'Indústria i Energia, respectivament, enviaren sengles comunicats als mitjans de difusió.

Mercè Girona, membre de la Xarxa Ecologista al Baix Llobregat, assegurava, pel que fa el cas, que «les dades proporcionades pels organismes oficials són puntuals, ambigües, deslli-gades de tota referència a les condicions tècniques en què han estat

DOMÈNEC UMBERT

Dalt, laboratori de preparació de mostres ambientals. Baix, Xavier Ortega.

obtingudes i referides sempre a límits legals de permissivitat, raó per la qual resulten descaradament insuficients i no permeten cap valoració crítica».

Per la seva banda, el Consejo de Seguridad Nuclear tampoc no s'ha distingit per les informacions, i, així, ha prescindit d'una recomanació expressa del Congrés dels Diputats (publicada el 31 de desembre de 1983 en el *Boletín Oficial de las Cortes*, número 18, sèrie E) en què s'aconsellava al CSN «d'informar les persones en cas d'accident». Les reserves informatives topen també amb les recomanacions de l'Organització Mundial de la Salut, que considera la col·laboració ciutadana com una peça clau del dispositiu de seguretat necessari en casos d'amenaça provocada per accident nuclear.

No eren aquestes, però, les expectatives que es plantejava el Consejo de Seguridad Nuclear quan convocà una roda de premsa el 30 d'abril, la mateixa vigília de l'arribada del «núvol» de Txornòbil i del meravellós pont de quatre dies que l'administració central es disposava a celebrar aprofitant que la festa de la comunitat autònoma de Madrid, el dia 2, queia en divendres. Federico Goded, membre del CSN, assegurava durant aquest acte que la radioactivitat «acabarà arribant a Espanya, però a un nivell tan baix que serà difícil de detectar».

El seu optimisme triomfal en la qüestió era compartit pel president del màxim organisme nuclear espanyol, Francisco Pascual, que, per la seva vinculació al complex industrial nuclear (ex-director general de l'Empresa Nacional del Uranio i d'Equipos Nucleares, SA, i ex-vocal del Fórum Atómico Espanol, dedicat a la promoció dels avantatges de l'energia nuclear) ha estat de sempre un dels personatges que més han vist impugnats el paper d'àrbitre imparcial que, per raó del càrrec, li pertocaria.

Pascual tranquil·litzà els informadors assegurant que es duïen a terme anàlisis d'aigües i de mostres diàries i que hi havia una xarxa d'alerta integrada per prop de mil sensors de radioactivitat distribuïts al llarg de tot el territori espanyol.

És un fet conegut que aquestes xarxes de sensors són instal·lades preferentment als voltants de les centrals nuclears. A Catalunya, per exemple, hi ha nou monitors a la zona de les centrals (5 entorn d'Ascó i 4 al voltant de Vandellòs, acabats d'inaugurar el 18 d'abril), una altra instal·lació és al servei d'Activitats Radiològiques, que té com a coordinador Josep de Fortuny, del Departament d'Energia de la Generalitat, i una altra a l'Institut de Tècniques Energètiques, que diri-

geix el doctor Xavier Ortega, de la Universitat Politècnica: en total onze, distribuïdes, doncs, entre la capital catalana i dos petits nuclis separats per 40 km de la Ribera de l'Ebre i del Baix Camp.

La resta del territori és un desert de mesuraments, sotmès als possibles mostratges itinerants que puguin ser encomanats al personal encarregat d'una trentena, a tot estirar, de comptadors tipus geiger, disponibles per la JEN, els ajuntaments, la guàrdia civil i protecció civil. Hi ha indicis més que suficients per a assegurar que aquests instruments complementaris no es van posar en servei els dies del pont de l'1 de maig i que la situació de Catalunya no té res d'excepcional dins del conjunt de l'estat, on, pel cap alt, els punts d'alerta sumen un centenar escàs dis del conjunt de l'estat.

Tan segura i controlada era la situació que, quan el dia 2 quedà atrapat a l'estret de Gibraltar un submarí nuclear americà i els periodistes de la cadena SER intentaren informar-ne a través del programa «Hora 25», es trobaren amb la sorpresa que cap representant del govern, ni les habituals permanències de relacions informatives, no eren al seu lloc: aquests serveis havien deixat un missatge telefònic gravat dos dies abans. Fins el mateix president González, que gaudia les festes al Parc de Donyana —el punt més allunyat en l'hipotètic trajecte del «núvol» ucraïnès—, es degué sentir insegur...

Com era fàcil de preveure, el mur de contenció informativa esdevé, en les condicions descrites, un parany susceptible de girar-se contra els seus patrocinadors. Mentre a tot Europa s'arbitren mesures excepcionals, el silenci no atura ací les malfiances, sinó que les augmenta. I, a mesura que passen els dies, noves pistes per a la formulació del joc d'endevinar s'hi afegeixen. Per exemple, l'endevinalla proposada al començament d'aquest article podria continuar així: no podem respirar sense inhalar-lo, no podem menjar sense ingerir-lo, va incorporant-se inevitablement als nostres organismes... ¿Què és?

Les anàlisis realitzades a València pel Departament de Física Corpuscu-

Equip d'electrometria gamma.

lar de la Universitat, i a Barcelona pel radiobiòleg director del Pla de Mobilització de Toxicologia del Consell Superior d'Investigacions Científiques, Eduard Rodríguez Ferrer, en donen la resposta: iode 131.

Aquesta evidència analítica, difosa en el cas de València el dia 4, enmig d'una forta controvèrsia sobre la validesa dels mesuraments efectuats, que el CSN estimà excessivament alts, malgrat haver-se dut a terme en el que es considera el laboratori millor equipat de l'estat, va concloure amb la intervenció del delegat del govern i governador civil de València, Eugenio Burriel, que en prohibí la publicació, «per no alarmar innecessàriament la població»: oficialment, doncs, els nivells de radiació més alts detectats a València foren els del CSN, que els dies 3 i 4 hi trobà una concentració màxima d'I-131 de 400 mil·libecquerelis per metre cúbic d'aire.

A Barcelona, els mesuraments del doctor Eduard Rodríguez, lliurats als mitjans de comunicació a través del Comitè Antinuclear de Catalunya —un dels col·lectius integrats a la Xarxa Ecologista— assenyalaven la presència d'I-131 a la pluja caiguda el dia 3, on es detectaren 1000 becquerelis per litre, dos terços corresponents a aquest radioelement —l'Institut de Tècniques Aplicades en mesurà només 700—, i també a l'orina de les dotze persones del seu equip, fet que induïa a creure que una bona part de la població de la ciutat hi havia estat exposada i podia haver-lo absorbit, bé per inhalació, bé per ingestió, o per ambdues alhora.

Després de qüestionar la metodologia emprada per l'investigador, el Consell de Seguiment de Seguretat Nuclear difongué un tranquil·litzador i astut comunicat basat en els mesura-

ments de l'aire barceloní del dia 5; 0,12 becquerelis per metre cúbic. Un ambient, com es veu, relativament net dels presumibles nivells de contaminació radioactiva dels dies anteriors, que la pluja ja havia arrossegat, i en conseqüència, «580 vegades per sota del límit que la Comissió Internacional de Protecció Radiològica considera tolerable».

Segons el president del CSN, Francisco Pascual, el fenomen de la radioactivitat es donà «en una franja de la costa mediterrànea que va de Tarragona a València. El pico de màxima irradiació se detectó durante diez horas en la Comunidad Valenciana, pero aunque se hubiera prolongado una semana, habría estado mil veces por debajo de las dosis máximas».

El concepte de dosi de radiació, establert en termes de màxims i mínims a les legislacions sobre protecció radiològica, forma part d'un debat que, com no es cansen de repetir els seus detractors, és ja obsolet, perquè avui és un fet acceptat per la immensa majoria de la comunitat científica que no hi ha dosi innòcua. Les informacions parlen que a Europa la població ha estat sotmesa a una dosi entre 0,6 i 1 rem en uns pocs dies, mentre que en un any amb prou feines acumula valors de 0,1 o 0,2 rems per efecte de la radiació natural.

Un grup d'investigadors de la Politécnica de Barcelona ha elaborat a estones lliures, entre el joc i l'exercici acadèmic, un treball que contempla la hipòtesi catastrofista d'un català inexistència que aquests dies hagués acumulat en ell mateix les conseqüències de les pitjors condicions possibles generades per la presència del núvol radioactiu entre nosaltres (queda xop per la pluja, es refrega pel fang, no es dutxa, menja la pitjor verdura, sense molestar-se per traure'n la pols, etc.):

si repetís durant un mes el mateix exercici diari, només hauria acumulat 40 mil·lirems al seu cos.

Segons sembla, però, la innocent juguesa acadèmica que conduí a aquesta valoració no devia prendre en consideració la possibilitat que l'inexistent català begués la pitjor llet pirinenca, on, segons ha denunciat l'excoordinador del Medi Ambient de l'ajuntament de Barcelona, el doctor Josep Martí, es detectaren nivells de fins a 400 becquerelis per litre, una acumulació de radioactivitat que a la República Federal d'Alemanya hauria estat considerada molt perillosa i es situaria fora de la llei. La radioactivitat, i no només del iode-131, sinó també del cesi-137 i de l'estronci-90 entre altres, ha passat, com es temia, a la cadena alimentària, i haurem d'empassar-nos-la durant no menys de trenta anys, el període de vida d'aquestes radioelements. D'acord amb algunes de les medicions obtingudes, sembla que a casa nostra, contràriament al que s'ha volgut fer creure, la pitjor part del «núvol de Txornòbil» ha anat a parar a la província administrativa de Girona, pel que fa als llocs posteriorment analitzats, i segurament, també, a les Illes Balears, encara que, a causa de l'absència de mesuraments, allí no n'hi ha constància. Resulta sorprenent que, a la llum d'aquests fets, el dia 25 de maig encara es pugui abonar que «la taxa d'exposició continua sense patir variacions significatives i que, en cap cas, no ha estat necessari d'adoptar mesures protectores específiques».

Sovint, els enemics de la dosi mínima recorren, en ajut de les seves tesis, a alguna veu que consideren autoritat fora de tota discussió, com per exemple aquests dies s'ha fet amb la del Nobel de Fisiologia i Medicina 1967, George Wald: «qualsevol dosi és una sobredosi, i no hi ha límit respecte a la radiació: si es petita, fa una mica de mal i, si és gran, perjudica molt més». Sense necessitat de recórrer a tan distingida autoritat, sembla, certament, que els enemics de les radiacions de baix nivell guanyen terreny: una jove radiobiòloga valenciana assistent a les II Jornades d'Estudi del Fons Radioactiu Espanyol que se celebraren a l'Escola d'Enginyers de Barcelona els dies 8 i 9 de maig recordava que l'organisme humà està adaptat a la radiació natural, però no als radioelements artificials creats en el procés de fissió nuclear. Aquesta nova adaptació de l'espècie humana, només podríem fer-la com a mutants. □